

Երիտասարդ Պատմագետների Ասոցիացիա ՀԿ

Edu Armenia նախաձեռնություն

Ուսուցիչների պետական պարտադիր վերապատրաստման դասընթաց 2022

Հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Ի՞նչ ազդեցություն կունենա **9**-րդ դասարանցիների ազգային դաստիարակության վրա «Հայոց պատմություն» առարկան

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Լալա Փիլիպոսյան

Դպրոց՝ Արմավիրի մարզի «Բաղրամյանի միջն. դպրոց» ՊՈԱԿ

Բովանդակություն

Ներածություն.....	2
Գլուխ 1. Ազգային դաստիարակության դերն ու նշանակությունը.....	4
Գլուխ 2. 9-րդ դասարանցիների ազգային դաստիարակության վրա «Հայոց պատմություն» առարկայի ազդեցությունը.....	9
2.1 « Հայոց պատմություն» առարկայի դերն ու նշանակությունը հանրակրթության ոլորտում.....	9
2.2 Հայոց պատմության դերը 9-րդ դասարանցիների ազգային կրթության մեջ.....	11
Եզրակացություն.....	15
Օգտագործված գրականություն և աղբյուրներ.....	16

Ներածություն

Արդիականություն: Ամեն մի ժողովրդի կյանքում դաստիարակության խարիսխը, մարդկային բանականության հաստատման համար միակ նշանակալից հանապարհը այնպիսի ֆազիսի փառաբանումն է, որն իր մեջ կիրի իր իսկ ազգին հարիր, իր նախնիներից ժառանգած ազգային արժեքները: Վերջիններս մարդու խմբային ինքնության բոլոր դրսևորումներում դիտարկվում են որպես «ամենահիմնարարն ու տարողունակը»:

Անընդհատ վերափոխվող հասարակության պայմաններում փոխվում են անցյալի մշակութային արժեքների բովանդակության և նշանակության մասին մոտեցումներն ու նրանց փոխանցման մեթոդները¹: Հետևաբար նոր մոտեցումներ մշակելու խնդիր է ծագում, անհրաժեշտություն է առաջանում յուրացնելու ժամանակակից մշակութային միջավայրը ձևավորող մշակութային ժառանգության բանալիները: Այս հանգամանքն ավելի է բարդացնում ազգային արժեքների պահպանության խնդիրը, որի լուծման հարցը դրված է ինչպես պետության, դրա տարբեր ինտիտուտների այդ թվում նաև դպրոցի վրա:

Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել 9-րդ դասարանցիների ազգային դաստիարակության վրա Հայոց պատմություն առարկայի դերը:

Հետազոտության խնդիրներն են՝

1. Վեր հանել ազգային դաստիարակության դերն ու նշանակությունը:
2. Ուսումնասիրել ազգային դաստիարակությունը Հայոց պատմություն առարկայի շրջանակներում:
3. Հետազոտել 9-րդ դասարանցիների ազգային դաստիարակության վրա Հայ պատմություն առարկայի ազդեցությունը:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը կայանում է նրանում, որ հետազոտության շրջանակներում վեր հանված հիմնախնդիրները կիրառելի կլինեն մանկավարժների համար ազգային դաստիարակության տարվող աշխատանքներում:

Հետազոտության մեթոդների մեջ ներառվել է պատմական, համեմատության, վերլուծության և համադրման, ինդուկցիայի մեթոդները:

Հետազոտությունը կառուցված է բովանդակությունից, ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության և աղբյուրների ցանկից:

---

¹ И. К. Кучмаева, Культурное наследие. Современные проблемы, М., 1987, с.12.

Գլուխ 1. Ազգային դաստիարակության դերն ու նշանակությունը:

Լիարժեք էթնոկրի անձի ձևավորման, նրա սոցիալականացման գործընթացը պատմական տարբեր ժամանակներում տարբեր է եղել՝ պայմանավորված տարատեսակ հանգամանքներով և սկսած տվյալ ժամանակին բնորոշ պատմական իրադարձություններով ու ավարտած մարդկային մտածելակերպի բարդ և անկառավարելի փոփոխություններով: Այս տեսանկյունից 21-րդ դարն էլ բացառություն չէ: Անկախացման տարիներին Հայաստանին պատուհասած երկրաշարժը, Արցախյան գոյամարտը, սոցիալ-տնտեսական հզնաժամը և ֆաղափական արտաքին ու ներքին բազում գործոններն ունեցան իրենց տխուր հետևանքները՝ պարարտ հող ստեղծելով բացասական տարաբնույթ երևույթների աշխույժ գործունեության համար: Նման մարտահրավերների առկայության պայմաններում երիտասարդ սերնդի՝ նախնիներից ժառանգած արժեհամակարգի մասին մակերեսային գիտելիքների կամ բացարձակ չիմացության հետևանքով ազգային արժեքները հաճախ մղվեցին երկրորդական պլան. դյուրին և հեշտընկալ դարձան համաշխարհայնացման

կործանարար պահանջները: Վերջիններս բացասական ազդեցություն ունեցան երիտասարդ սերնդի ինֆնուրյան, կենսակերպի ու արժեհամակարգի վրա:

Ի տարբերություն նախորդ դարաշրջանի՝ մերօրյա ազգային առափնուրյուններից շատերն այլ ընկալում են ձեռք բերել, փոխվել են նաև արժեքային պատկերացումները: Այսինքն՝ էթնոմեակության ռաանձնահատկությունները որոշ չափով մղվել են հետին պլան՝ վտանգելով և մեակության ինֆնուրյանը խոցելի դարձնելով արտափն տեղեկատվության համար: Վերոնշյալ խնդրի հաղթահարման գործը դրված է նոր սերնդի ուսերին: Որքան փոփոխական են խնդիրները, այնքան կայուն է դրանք լուծելու անհրաժեշտությունը: Ուստի այս սերունդը տարբերվում է ոչ միայն առաջադիր խնդիրներով, այլև վերջիններս հաղթահարելու եղանակներով ու արդյունքներով: Հետևաբար, արդի մարտահրավերների պայմաններում պետականության ամրապնդման համար չափազանց կարևոր է ոչ միայն ժամանակակից, ֆաղափական-տնտեսական և շուկայական հարաբերություններն ու օրենքներն ըմբռնող, այլև ազգային մտածողություն ու հայեցի դաստիարակություն ունեցող սերնդի կերտումը:

Այսօրինակ իրավիճակներում անփոխարինելի է սոցիալական տարբեր ինստիտուտների դերակատարությունն ազգային-ավանդական արժեքների պահպանման, փոխանցման գործում: Վերջիններս այն հենասյուներն են, որոնք ապահովում են մտավոր ներուժով հարուստ սերունդ ունենալու, ազգային և համամարդկային մեակության արժեքները պահպանելու և սերնդեսերունդ փոխանցելու, արժեքային կայուն հայացքներ ունեցող, ազգին նվիրված ֆաղափացիներ դաստիարակելու, կրթելու գործընթացը: Ինչպես նշում է գերմանացի գիտնական Դյուրկհեյմը, «հիշյալ սոցիալական ինստիտուտների հիմնական նպատակը տիրող մեակության արժեքների փոխանցումն է»¹, որով երեխան ոչ միայն ձևավորվում ու զարգանում է, այլև հարմարվում է հասարակական կյանքին՝ ձեռք բերելով անհրաժեշտ գիտելիքներ, կարողություններ, հմտություններ, վարքագծային նորմեր, ծանոթանալով և յուրացնելով ազգային և համամարդկային մեակությւնը²:

Սոցիալական ինստիտուտների մեջ անգնահատելի է ընտանիքի դերը՝ որպես մարդկության կողմից պատմական երկարատև զարգացման ընթացքում ստեղծված մեծագույն արժեք: Ընտանիքը ոչ միայն սվյալ ժամանակաշրջանի մեակության կրողն է, այլև փոխանցողը: Ներընտանեկան ավանդույթներն ու սովորույթներն օգնում են հայեցի դաստիարակություն տալ գալիք սերունդներին՝ նրանց մեջ ձևավորելով ազգային ինֆնագիտակցության ոգի: Ինֆնության հարցը ներընտանեկան միջանձնային փոխհարաբերություններում դրսևորվում է հենց ազգային ինֆնագիտակցության, մայրենի լեզվին տիրապետելու, պապենական արմատները ֆանաչելու, Հայ առաքելական եկեղեցու պատկանելության և

² www.Grandars.ru/socologiya/swcologiya-Dyukgema.html.

ազգային սովորույթների պահպանման գործընթացներում³: Հնտանիքում է երեխան առաջին անգամ հաղորդակցվում մշակութային արժեքներին, յուրացնում հասարակական վարագծային նորմեր, կանոններ, իրականացվում էրեխայի առաջնային սոցիալականացումը, հարմարումը կյանքին: Քաղաքի չէ, որ յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան առանձնանում է իր սերնդին բնորոշ առանձնահատկություններով, նախասիրություններով, կողմնորոշումներով, և ավագ սերնդի կողմից ընդունված հասարակական կյանքի որոշ նորմեր կարող են տարբերվել հաջորդ սերնդի հայացքներից: Վերջիններս արագ հարմարվում են նոր իրավիճակին՝ ձևավորելով արժեքային նոր համակարգ, որը արմատապես կարող է տարբերվել նախորդից: Ինչ խոսք, հասարակությունը չի կարող զարգանալ միայն պահպանողականության հիմքի վրա, քանի որ անընդհատ գալիս է նորը՝ համալրելով եղած արժեքները: Պարզապես ֆայլելով ժամանակին համընթաց, հաղորդակից լինելով համամարդկային արժեքներին՝ անհրաժեշտ է առաջնայնությունը տալ ազգայինին:

Նոր սերնդի արժեհամակարգի ձևավորման, կրթության և դաստիարակության գործում լուրջ անելիքներ ունի նաև դպրոցը, որի գերնպատակն է կերտել բարոյական, ազգային արժեքներով օժտված, ազգային նկարագիր ունեցող սերունդ:

Մարդը ծնված օրից ընդօրինակում է ազգային ապրելակերպը, յուրացնում լեզուն, ավանդույթները, մշակույթը, հոգեբանությունը, և բազմաթիվ այլ որակներ, որոնք աստիճանաբար ձևավորվելով, անձին դարձնում են տվյալ ազգի լիարժեք անդամ: Այդ գործընթացն ազգային դաստիարակությունն է, որը տեղի է ունենում հիմնականում դաստիարակության նպատակներ չհետապնդող, բայց միշտ էլ այս կամ այն գործունեությամբ: Իսկ գործունեությունը միշտ էլ դաստիարակում է իր սուբյեկտին՝ պայմանավորված գործունեության բովանդակությամբ: Աս է դաստիարակության կամ որ միևնույնն է, մարդու ձևավորման ու սոցիալականացման հիմնական օրենքը⁴: Ազգային դաստիարակությունը ևս ենթարկվում է այդ օրենքին, սակայն կարող է գործել և ի վնաս ազգի կամ ազգայինի ու համամարդկայինի: Հնդհանրապես, իրական կամ ճիշտ ըմբռնված ազգայինը իրական և ճիշտ ըմբռնված համամարդկայինի մասն է:

Դաստիարակության միջոցով զարգացնելով անհատին զարգացնում են մարդկությունը, որի անդամներն են անհատ անձնավորություններն ու ազգերը: Անհատի զարգացումը կախում ունի ազգերի, իսկ վերջիններիս զարգացումն էլ՝ մարդկության զարգացման աստիճանից: Հայեցի դաստիարակությունը ձևավորում է հայ մարդուն, սակայն համամարդկային արժեքներ չյուրացրած հայը չի կարող իր ազգի լիարժեք անդամը լինել: Անա թե ինչու հայ դպրոցի, առհասարակ, հայեցի դաստիարակության կարևորագույն խնդիրն է ապահովել ազգայինի և համամարդկայինի միաձուլումը: Այս առումով կարևոր է համակարգված դաստիարակությունը

³ Ա. Ն. Սարգսյան, Մշակույթի տեսություն, Եր., 2003, էջ 29

⁴ Մանուկյան Ս., Ստավոր գործունեության ձևերը կրթության բովանդակության կազմում, Երևան, «Զանգակ-97» հրատ., 2000, 79 էջ:

տարբերել ոչ համակարգվածից: Բանն այն է, որ դրանցից յուրաքանչյուրը յուրովի մտեցում է պահանջում: Համակարգված կարելի է համարել ընտանիքում, որոշակի հաստատություններում իրականացվող դաստիարակությունը: Ոչ համակարգված դաստիարակությունը դրանցից դուրս է և ընդգրկում է տարածքային ու ժամանակային առավել մեծ տարողություններ: Ոչ համակարգված դաստիարակությունը, որը լ. Շանթն «անվար» է անվանում, որոշակի պահանջներ է առաջադրում պետական ամենատարբեր կառույցներին, քանի որ խոսքն այս դեպքում ժողովրդական զանգվածների ամենօրյա գործունեությանն է վերաբերում:

Հայերիս համար մտահոգիչ է այն հարցը, թե ինչպես մտնել համամարդկային գործընթացի մեջ չկորցնելով մեր մշակույթի հոգևոր արժեքները: Վերջին ժամանակներս իրեն զգացնել էր տալիս մի ծայրահեղ դիրքորոշում, համաձայն որի, դպրոցի ազգայնացումը ներկայացվում էր սոսկ որպես մայրենի լեզվով իրականացվող ուսուցում, իսկ օտար լեզուն որևէ առնչություն չպետք է ունենար մայրենի դասավանդման հետ: Սակայն սրափվելը ժամանակին եղավ, և ձևավորվեց այն համոզմունքը, ըստ որի, ազգային դպրոցը միայն մայրենի լեզվով ուսուցում չէ: Չկան ազգային բնակ, ֆիզիկա և այլ գիտություններ: Ազգային դպրոցը մի այնպիսի կառույց է, որը ձևավորում է խելացի, բանիմաց, նախաձեռնող և ստեղծագործող բնավարներ, իր ժողովրդի հոգևոր արժեքները յուրացրած և դրանք կատարելագործելու ընդունակ սերունդ: Այդ դպրոցում ուսումնական բոլոր առարկաները հնարավորության սահմաններում հագեցվում են ազգային ոգով, և հայ երեխան ամեն մի առարկայի մեջ տեսնում է համամարդկայինի ավանդը:

Այս հարցը բննարկելիս անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել նաև հետևյալ հանգամանքին: Միշտ էլ բնավարության մեջ է գտնվել այն գաղափարը, համաձայն որի, լավ հիմքերի վրա դրված կրթությունը, որը նպաստում է ժողովրդի մակարդակի բարձրացմանը, համապատասխանում է ժամանակի պահանջներին, արդեն ազգային է: Լիարժեք կրթության շնորհիվ է հնարավոր հասնել այն բանին, որ ազգն ունենա ընդհանուր կամ տիրանալու իր նախնիների կերտած հայրենիքին, տեր կանգնելու իր անցյալի հաջողություններին ու անհաջողություններին, հաղթանակներին ու պարտություններին, իր երջանիկ ու դժբախտ օրերին՝ ձգտելով ունենալ ընդհանուր կամ ապագայի նկատմամբ՝ կերտելու նոր ապագա⁵:

Քաղաքակիրթ ազգերի մտահոգության առարկան ազգային դաստիարակությունն է, ուստի հայերը ևս պետք է մտահոգվեն այս կարևոր խնդրով: Սակայն ազգային դաստիարակությունը չպետք է մոռանա, որ «դաստիարակությունը պիտի պատրաստի լրիվ և կատարյալ մարդ»: Ընդհանրապես, անցյալի հայ

⁵ Լ. Ֆինաչյան, Մանկավարժական հիմունքներ, Թավրիզ, 1991, 420 էջ:

մանկավարժագետները մշտապես ընդգծել են, որ չի կարելի ազգի դաստիարակությունը սահմանափակել միայն ազգային» բովանդակություն ունեցող կրթությամբ:

Գլուխ 2.

9-րդ դասարանցիների ազգային դաստիարակության վրա «Հայոց պատմություն» առարկայի ազդեցությունը:

2.1 Հայոց Պատմություն առարկայի դերն ու նշանակությունը հանրակրթության ոլորտում:

«Հայոց պատմություն» առարկայի նպատակը հայկական ֆալաֆակրթության վերաբերյալ պատմական համակարգված գիտելիքի ձևավորումն է: Առարկան նպաստում է պետականակիր գիտակցություն, ազգային ինֆրագիտակցություն և դիմագիծ ունեցող, սեփական ժողովրդի ու պետության դերակատարումը պատմության խորապատկերում գիտակցող ֆալաֆացու զարգացմանը, ազգային և համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու ֆալաֆացու ձևավորմանը⁶:

Պատմությունը ազգի կենսագրությունն է, նրա կենսափորձը: Եվ պատմությունը այնքանով է ազգային մշակույթի ամբողջության մաս, որքանով ազգն ինքն է կերտում իր պատմությունը և ինքն էլ բանականորեն վերապրում է այն՝ որպես կենսափորձ կուտակելով իր մեջ առասպելների ձևով:

Որպես կենսափորձ, ամեն մի ազգի պատմությունը յուրահատուկ է: Եվ հենց այդ յուրահատկությամբ Հայոց Պատմությունը պիտի դասավանդվի ազգային դպրոցում: Ըստ որում, Հայոց Պատմությունը հայ

⁶ <https://escs.am/files/files/2020-07-17/a266911a693f809df0b4aa3175b0bcdb.pdf>

երեխաների համար պետք է լինի ոչ թե լուկ գիտելիքների աղբյուր, այլ՝ ազգային կենսավորձի յուրացման աղբյուր:

Ըստ այդմ, դպրոցում ազգային պատմության ուսուցումը չպետք է նույնացվի պատմագրության ուսուցման հետ: Անշուշտ, պատմագրությունն իր դեր ունի որպես պատմության գիտական մեկնաբանություն: Բայց նախ՝ պատմագրությունը կախման մեջ լինելով անհատական գաղափարներից, մտածելակերպից, կարող է և հարազատաբեկ չարտահայտել ազգի իրական պատմությունը: Եվ ապա պատմագրությունը առավել նկարագրական և իմացական նշանակություն ունի և չի նպաստում կենսավորձի ձևավորմանը հայ երեխաների մեջ:

Ուստի պատմագրությունը դպրոցում ազգային պատմության դասավանդման մաս է կազմում միայն: Հայոց Պատմության ուսուցումը անպայման սկսվում է ազգային դիցաբանությամբ: Ազգային առասպելների միջոցով հայ երեխան ծանոթանում է իր ծագումին, իր ազգի կենսածեղի, նրա սրտական հարաբերություններին և իր մեջ կուտակում է այդ բոլորը որպես ազգային կենսավորձ:

Հայոց պատմությունն առարկայի շնորհիվ է սովորողը տեղեկանում իր նախնիների անցած պատմական ուղու մասին: Հիմնական դպրոցի VII–IX դասարանների «Հայոց պատմություն» առարկայի ծրագիրն ընդգրկում է Հայաստանի 3 և հայ ժողովրդի՝ Ք.ա. IX դարից մինչև մեր օրերը ընկած ժամանակահատվածի պատմությունը: Հիմնական դպրոցում սովորողները՝ Հայոց պատմության ծրագրի շրջանակներում կձանոթանան հազարամյակների կենսագրություն ունեցող հայկական քաղաքակրթությանը, նրա առաջացման ու զարգացման օրինաչափություններին, ձեռքբերումներին, ստեղծած արժեքներին և համամարդկային նվաճումներին, ինչպես նաև՝ այդ հանապարհին հայ ժողովրդի ունեցած դժվարություններին ու կորուստներին: Հանրակրթական միջին դպրոցի «Հայոց պատմություն» առարկայի ծրագրի կազմման հիմքում դրվել է գծային մոդելը, պահպանված է ժամանակագրական հաջորդականության սկզբունքը: Ավագ դպրոցում՝ Հայոց պատմության ծրագրի կազմման հիմքում շեշտը դրվելու է արդի աշխարհում առկա խնդրահարույց թեմաների ուսումնասիրության՝ դրանց պատմաառ-հետևանքային կապերի վեր հանման և քննադատական վերլուծության մեթոդի վրա: Պատմության հետազոտման վերաբերյալ սկզբունքները կնպաստեն սովորողի կողմից պատմությունը համակողմանի ուսումնասիրմանը, պատմական գործընթացների և դերակատարների ամբողջական ընկալմանը (ոչ միայն քաղաքական ու տնտեսական վերնախավի ուսումնասիրմանը), որն էլ կնպաստի լայն մտածողության և քննադատական մտածողություն ունեցող անձի ձևավորմանը: Ծրագիրը կառուցվել է հետևյալ չորս հիմնական հասկացությունների շուրջ.

1. Պետություն,
2. Ինֆեկություն,

3. Մշակույթ,

4. Համակեցություն⁷:

2.2 Հայոց պատմության դերը **9**-րդ դասարանցիների ազգային կրթության մեջ:

«Հայոց պատմություն» առարկայի չափորոշիչների Հայեցակարգ բաժնում հիմնավորվում է առարկայի անհրաժեշտությունն հիմնական դպրոցում: Ներկայացվում է, թե ինչ խնդիրներ կարող է լուծել առարկան: Ինչ հմտություններ, որակներ կարող է փոխանցել սեփական պատմության իմացությունը սովորողին:

Հիմնական դպրոցի ավարտական դասարանում աշակերտները ուսումնասիրում են Հայոց պատմության նրազույն շրջանը՝ սկսելով **1918**թ. Մայիսյան փառահեղ հաղթանակների՝ հասնելով մեր օրեր:

Դասագիրքը ներառում է հետևյալ բաժինները՝

1. Հայաստանի Առաջին Հանրապետությունը (1918թ. մայիսի 28- 1920թ. դեկտեմբերի 2)
2. Խորհրդային Հայաստանը և հայկական սփյուռքը 1920-1945թթ.
3. Խորհրդային Հայաստանը և հայկական սփյուռքը 1945-1991թթ.
4. Հայաստանի Հանրապետությունը, Լեռնային Հանրապետությունը եվ հայկական սփյուռքը 1991թվականից մինչև մեր օրեր⁸:

Դասագրքում ներառված թեմաները կարևորագույն դեր ունեն ազգային դաստիարակության մեջ, քանի որ դրացում ներկայացված է Հայոց Պատմության նրազույն շրջանի վերելքներն ու վայրէջքները: Դասագիրքը պատանիներին ծանոթացնում է Մայիսյան հերոսամարտերի, անելանելի թվացող պայմաններում **6** դար հետո հայոց պետականության կերտման հետ:

9-րդ դասարանցիները ուսումնասիրում են համաշխարհային ֆազմական կարևոր գործըթացներում՝ խորհրդայնացման և Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմում Հայաստանի և հայերի մասնակցությունը և դերը: Այնուհետ անցում են կատարում **1988** թվականին սկսած Լարաբադի շարժմանը, երկրաշարժի և Խորհրդային Միության փլուզմանը հետևանքով ստեղծված դժվարագույն պայմաններին: Հարկ ենք համարում, որ ներկա պայմաններում դասագիրքում ներառված Արդաթի ազատագրական պատերազմի թեման մեծ ազդեցություն ունի պատանիների ազգային դաստիարակության վրա: Դասագրքում ներկայացված է թե

⁷ <https://escs.am/files/files/2020-07-17/a266911a693f809df0b4aa3175b0bcdb.pdf>

⁸ Էլիկ Գևորգյան, Կարեն Խաչատրյան, Ամատունի Վիրաբյան, Հայոց պատմություն. 9-րդ դասարան, 2019, Երբևեկ

նման դժվար պայմաններում, ինչպես հնարավոր եղավ ազատագրել Արցախը և կառուցել նոր հանրապետություն:

9-րդ դասարանում Հայոց պատմության առարկայի շրջանակներում կիրառվում են մի շարք մեթոդներ՝

1. 9-րդ դասարանում պատմության նկատմամբ առավելագույնի հասնելու համար նպատակահարմար է կատարել խմբային աշխատանք ելնելով թեմայից ու պատմական դեպքերից: Դասարանը բաժանվում է 4-հոգանոց խմբերի ու յուրաքանչյուր խմբի սրվում է թերթիկներ, որոնց վրա գրված են հարցեր ելնելով ուսումնասիրվող պատմական դեպքերից: Յուրաքանչյուր խմբից մեկը ներկայացնում է պատասխանը, վերջում կատարվում է վերլուծություն-ամփոփում: Անհրաժեշտ է խմբային աշխատանքի մեջ ներգրավել բոլորին և հարցումներ անել բոլոր առավելագույնի:

2. Խմբերի հետ պատմական նյութից ելնելով հնարավոր է կազմակերպել դերային խաղ: Դերային խաղի համար ցանկալի է ընտրել հետաքրքիր և տարբեր տեսակետներ ունեցող թեմաներ, մասնակիցները կարող են ներկայացնել պատմական որևէ տարբեր տեսակետներ ունեցող դերեր: օրինակ հայոց քաղաքների, սպարապետների կերպարներ, պատմական որևէ ժամանակաշրջան:

3. Պատմության դասաժամին կարևոր է նաև ուսուցման դիդակտիկ մեթոդների կիրառումը, այն է համապատասխան նկարների ու ֆարսեզների օգտագործում, ինչպես նաև տեխնիկական միջոցներիայն է դիաֆիլմերի ու մագնիտոֆոնային ձայնագրությունների կիրառում և իհարկե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործում, որը շատ արդյունավետ է և ունի լայն ու բազմաբովանդակ հնարավորություն: Համակարգիչով ցույց է տրվում և դասի վերաբերյալ նկարներ, և պատմության տարեթվեր, անգամ որևէ հատված պատմական այս կամ այն դեպքերից ու իրադարձություններից սլայդների ձևով:/ պրեզենտացիա/: Կարևոր է նաև համակարգիչով պատմության դասի վերաբերյալ որևէ ֆիլմի դիտումը:

4. Սովորողների առաջադիմության ստուգման համար սրվում են թեստեր կիսամյակի վերջում, ուսումնական տարվա ավարտին կամ յուրաքանչյուր թեմայի ուսուցման վերջում՝ ստուգելու համար նյութի յուրացման մակարդակը և աստիճանը: Այդ թեստերը լինում են կիսամյակային ամփոփիչ, տարեվերջյան ամփոփիչ և ուսուցանվող/ձևավորող/ թեստեր:

Պատմության դասի յուրացման ամրապնդման համար կարևոր է օգտագործել ուսուցչի կողմից կազմված կամ արդեն առկա թեստային առաջադրանքներ, որոնք ընդգրկում են պատմական կարևորագույն դեպքերն ու թվերը և ֆազական գործիչների անունները, դասի թեմաներ և այլն:

5. Դասագրքով աշխատելիս աշակերտը ոչ միայն պետք է կարողանա վերարտադրել կամ սերտել ուսուցվող թեման, այլև ցանկալի է որ նա համադրի դեպքերն ու փաստերը, ստեղծի կապ անցածի ու ներկայի հետ: Ուստի անհրաժեշտ է աշակերտներին հանձնարարել կազմել տրամաբանական սխեմա/ մոդուլ, դիագրամմա, աղյուսակ և այլն/ ու ինֆնուրույն համառոտագրություն տեսրում:

6.Շատ կարևոր է որ աշակերտները անպայման ունենան պատմության տերմինների, հասկացությունների տեսր, որով ամրապնդվում է նոր դասի յուրացումը:

7.Անհրաժեշտ է նաև աշակերտներին հանձնարարել գրել ռեֆերատներ պատմության թեմաներով՝ օգտագործելով և գրքերը և նաև համակարգիչը: Օրինակ՝ «Հայերի մասնակցությունը մեծ հայրենական պատերազմին» դասի շուրջ գրել ռեֆերատներ՝ «Մոնթե Մելքոնյան» կամ «Հարսանիքը լեռներում » և այլնթեմաների շուրջ : Դա տալիս է աշակերտներին ինֆնուրույն աշխատելու, վերլուծելու, դասագրքից դուրս ավելի լայն գիտելիքներ ձեռք բերելու հնարավորություն:

Մեթոդները բազմազան են և դրանք պետք է միաված լինեն աշակերտին սովորեցնեն վերլուծել, ինֆնուրույն մտածել և դաստիարակվել ազգային արժեքներով:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ ամփոփելով հետազոտության արդյունքները հանգեցին հետևյալ եզրահանգումներին:

- Անհատի զարգացումը կախում ունի ազգերի, իսկ վերջիններիս զարգացումն էլ՝ մարդկության զարգացման աստիճանից: Հայեցի դաստիարակությունը ձևավորում է հայ մարդուն, սակայն համամարդկային արժեքներ չյուրացրած հայը չի կարող իր ազգի լիարժեք անդամը լինել: Ահա թե ինչու հայ դպրոցի, առհասարակ, հայեցի դաստիարակության կարևորագույն խնդիրն է ապահովել ազգային և համամարդկային միաձուլումը:
- Որպես կենսավորձ, ամեն մի ազգի պատմությունը յուրահատուկ է: Եվ հենց այդ յուրահատկությամբ Հայոց Պատմությունը պիտի դասավանդվի ազգային դպրոցում: Ըստ որում, Հայոց Պատմությունը հայ երեխաների համար պետք է լինի ոչ թե լուր գիտելիքների աղբյուր, այլ՝ ազգային կենսավորձի յուրացման աղբյուր:
- «Հայոց պատմություն» առարկան դասավանդվում են առարկայական չափորոշիչների, ուսումնական պլանի և դասագրքերի հիման վրա: Ըստ այդմ, առարկան գլխավորապես միտված են ազգային և հայրենասիրական նպատակների իրագործմանը:
- 9-րդ դասարանում ներառված թեմաները մեծ ազդեցություն ունեն նաև ներկա սերնդի բարոյաև գեղարվեստական վիճակի վրա, քանի որ այդ իրադարձությունները տեղի են ունեցել ոչ վաղ անցյալում և կապված են նրանց ներկայի հետ:
- 9-րդ դասարանում «Հայոց պատմություն» առարկայի շրջանակներում կիրառվող մեթոդները սովորեցնում են պատանիներին ինֆորմույն մտածել, վերլուծել, բանավիճել՝ նպատակ ունենալով ամրապնդել ազգայի արժեհամակարգը:

Օգտագործված գրականություն և աղբյուրներ

1. Գևորգյան Էդիկ, Կարեն Խաչատրյան, Ամատունի Վիրաբյան, Հայոց պատմություն. 9-րդ դասարան, 2019, Երևան
2. Լյինասյան, Մանկավարժական հիմունքներ, Թավրիզ, 1991, 420 էջ:
3. Մանուկյան Ս., Ստավոր գործունեության ձևերը կրթության բովանդակության կազմում, Երևան, «Զանգակ-97» հրատ., 2000, 79 էջ:
4. Սարգսյան Ա. Հ., Մշակույթի տեսություն, Եր., 2003, էջ 29
5. И. К. Кучмаева, Культурное наследие. Современные проблемы, М., 1987, с.12.
6. www.Grandars.ru/socologiya/swcologiya-Dyukgema.html.

7.

<https://escs.am/files/files/2020-07-17/a266911a693f809df0b4aa3175b-obcdb.pdf>

8.

<https://escs.am/files/files/2020-07-17/a266911a693f809df0b4aa3175b-obcdb.pdf>